

szétfeszítő érdekfeszítő útikönyve a szorosan vett politikai történeten kívül gazdag tárháza legyen a Budapestre vonatkozó gazdaságtörténeti, művészettörténeti, művelődéstörténeti tudnivalóknak; és értékes adalékokkal járjon hozzá az egyes üzemek történetére, a munkásság és polgárság életmódjára, sőt egyes nevezetes polgárcsaládok történetére vonatkozó ismereteinkhez is. Sehol másod nem olvasható – lényegtelennek látszó, de valójában nagyon is jellemző – momentumok ismeretébe avatja be az olvasót (gondoljunk csak a hordárok, fuvarosok díjszabására, a lakásbérletek körülményeire, a királyi palota belsejének, a régi országháznak a leírására, vagy akár a nyilvánosházak ismertetésére), megteremtve ezzel egy regényes korrajz hiteles légkörét.

Vörös Károly könyve rendelkezik Ráth-Végh kulturtörténeti csevegéseinek, Siklóssy László erkölcs-történeti tanulmányainak, Kiss Lajos néprajztudós társadalmi rétegrajzainak, vagy akár a Világjárók sorozat bármely kötetének legjobb erőnyeivel és így a fővárosunk centenáriumi ünnepi kiadványok közül talán a legszélesebb olvasóréteg számára teszi élvezetesen közkincsé mindazokat az ismereteket, melyek a 100 évvel ezelőtti történet nagy eseményre vonatkoznak. (Kossuth, 1973.)

Schneider Miklós

VITA

Magának él-e a falusi értelmiség?

Az újabb szakaszába lépett Palóc-földben olvastam Lakos György riportját. Véleményem szerint a cikkíró egyik informátora rosszul, teljesen tájékozatlanul ítélte meg egy nagyközség értelmiségének szerepét, aktivitását.

Az értelmiség helyzetének megítélésénél nem lehet csak szakmai csoportok együttesét vizsgálni, és abból általánosítani. Sokkal lényegesebb, ha arról beszélünk, hogy valójában milyen motivációk jellemzik a nagyközségben élő értelmiség életmódját, milyen aspirációkkal közeledik a művelődés felé, egyáltalában beszélhetünk-e falusi keretek között szerveződő művelődési szokásokról?

A lényegi megközelítést segíti, ha nem hagyjuk figyelmen kívül, hogy – maradjunk a bányász műszaki értelmiségi csoportnál – jelentősen megváltozott a társadalomra jellemző ártétegződés folyán az értelmiség szociális összetétele.

Szorospatakon, Tiribesen, Kányáson a főmérnök, a gépüzemben az üzemigazgató munkásszülők környezetéből indult, így természetes, hogy a társadalmi mobilizáció, amely folyamatnak tekinthető, objektíve magában hordozza az értelmiség magatartásában azonosulót a munkásosztály érdekeivel. (Van-e kapcsolata az értelmiségnek a fizikai dolgozókkal?) Az értelmiség szakmai struktúráját elemezve további közelítést kapjuk a nagyközség politikai, gazdasági, kulturális életének.

Bekövetkezett egy általános strukturális változás, amely a szellemi munkások – így természetesen az értelmiségek – társadalmi státusát is megváltoztatta.

Az irányítónak a felszabadulás utáni időkben a legfőbb motiváltsága a politikai megbízhatóság, a munkásosztály iránti elkötelezettség volt. A mai korszerűsödő gazdaságpolitikai szemlélet az előbbieket mellett fontos tulajdonságjegyként igényli a műszaki értelmiségtől a nagyobb tudást, a széleskörű ismeretbiztonságot.

Ennek megfelelni az értelmiség számára újabb továbbtanulást jelentett, illetve jelent.

Szinte teljes permanenciának tekinthető az önképzés mind szakmai mind politikai téren. (Marxista Esti Egyetem, szakosító, mérnök-, közgazdász képzés stb.)

A cél, megfelelni – a politikai és gazdasági – elvárásoknak.

Ma a Nógrádi Szénbányáknál politikai, műszaki, gazdasági területen tevékenykedni egész embert igénylő feladatot jelent. Itt azok dolgoznak, akikben a szakmai önbecsülés mellett kötelességérzet is van az itt dolgozó, élő négyezer bányással szemben. Gazdaságosan termelni és dolgozni, vagy ha nem, akkor a ma 40 éves ember új szakmába kényszerül. Bizony ez elgondolkodásra kell késztesse az inaktív jelzöt használó informátort.

Hogyan él az értelmiség a múlt – jelen – jövő keveredő, ellentmondásoktól nem mentes valóságában, valóságos helyet keresve? Az értelmiség ma már nem egyedüli tulajdonosa a szellemi értékeknek, a demokratizálódási folyamatban a munkásság, az alkalmazotti rétegek érdeklődési intenzitásuk szerint részeseivé válnak, illetve várományosai a kulturális értékeknek. Természetes abban igaz van az informátornak, hogy a felelősség a terjesztésben, a kultúra fejlesztésében, ha valamikor, akkor ma az értelmiség számára újabb tartalmakat, feladatot jelent.

A magyar társadalmon belül tény, hogy az értelmiségnek részvétele sem a közvetítésben, sem az értékek képzésében nem kielégítő.

Az: azonban általánosítani, hogy inaktív a bányász, műszaki, vasipari-, textilipari-, vagy az orvosegészségügyi értelmiségi csoport – szerintem nem igaz. A felelősségről beszélve a túlterheltség nem pedagógus probléma, hanem általános értelmiségi probléma, csak más a színtere az elfoglaltságnak.

Ma naponta egy főmérnök, gyáregységvezető, igazgató aktív munkaideje 10–12 óra. Az intenzitása a produktumnak változó, de lényegesen nem eltérő

Mik az eltérők az elfoglaltságban? Mennyi óra jelölhető meg a szabadidő tartományban? Mit csinál szabadidejében az értelmiség? Próbáljunk választ keresni az utóbbi kérdő mondatra. Közügyek intézését végzik, zömük az üzemi

MSZMP csúcshizottság alapszervezeti vezetőségeinek tagjai, munkásőrök, tanácsstagok. A népfrentmozgalom vezetői, öröskereszt vezetői tagok, szakszervezeti vezetők vagy a fiatal műszakiak ügyei intézők.

Általában vezetőink 9–13 aktivizáló funkció tulajdonságai. A mai szakember politikus, agitátora az üzemben az MSZMP politikájának, az üzemi – párt, szakszervezet – politikai képzési folyamat vezetője, szervezője.

A szakmai továbbképzés az ő gondjuk. Van-e munkakapcsolata a fizikai dolgozókkal? Van. Ő a szocialista brigádmozgalom patronálója, a munka személyes ügyeinek ügyintézője stb.

Igaz, sajátja az értelmiségnek az anyagi is, de kié nem az. Ha ma Magyarországon státusz-szimbólum a gépkocsi, többsége rendelkezik ezzel is. De tudja használni is a gépkocsit, ha kell, úgy, hogy a számára a nagyközségben nem kapható kultúrát Pesten veszi meg vagy ott szórakozik. Nem baj. Soknak van azonban bérlete Salgótarjánban is. Nem hiszem az elhatárolódás jogosságát úgy, hogy autós és gyalogos. A képzettségnek ilyen általánosítható megfogalmazása, mely kategórikus értékrendet kreál: hamis. Dűhe a „gyalogosnak” a realitással szemben, ugyanazt teszi, amit tett a televízióval szemben a hatvanas években.

A fizikaiaktól távol? Nem. Szerintem egyre közelebb. Erre jó példát ad a tanácsválasztás és előzménye, a rétegtalálkozók. Az emberek együtt voltak a rétegtalálkozón, a szocialista brigádvezető, a mérnök-képviselővel és üzemvezető mérnökkel, tanácselnökkel.

Április 15-én őket is választotta a munkás; Vállai Istvánt, Szomszéd Istvánt, Gazsi Zoltánt, Kovács Sándornét, Simon Bélát, dr. Tolmácsi Ferencet, Varga Gyulát, Varga Ferencet, Lesziák Ferencnét, Lumper Jánost, Urbán Istvánt, dr. Tóth Tibort, Kassai Vilmost, Berényi Istvánt, Kenyeres Pált stb.

Remélem, nem kerülök abba a hibába, hogy műszaki, műszakit ment. A társadalmi kötelezettség elmulasztásának felelőssége nem ment senkit azért, mert valaki túlterhelt.

Sznob az értelmiség? Biztosan van ilyen is, többségében azonban rá az új iránti érzékenyebb reagálás a jellemző, ami semmiképpen sem sznobizmus.

Hol kulturálódik az értelmiség általában? Az informátor szerint a „komolyzenei hangversenyeken”. Nincs ott! A Művelődési Házban? Ott igen, lényegesen többen, mint amennyiről az informátor tud és az utóbbi időben legnagyobb örömeinkre az üzemben segíti a munkahelyi művelődést.

Nagyon sok igazán nagy aktivitást bizonyító partnerre lenne szükségük a művelődést szervezőknek, akik nem csak apostolai az ügynek, hanem azt a gyakorlatban segítik és a tapasztalatokból ítélik meg.

Kicsiny Miklós